

Fine Arts
ISSN: 1308 7290 (NWSAFA)
ID: 2018.13.1.D0211

Status : Review
Received: April 2018
Accepted: July 2018

Ezgi Ertek Babaç, Gökay Yıldız

Mehmet Akif Ersoy University, Burdur-Turkey
ertekezgi@gmail.com; gokay@mehmetakif.edu.tr

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2018.13.1.D0211	
ORCID ID	0000-0003-4136-9026	0000-0001-7518-421X
CORRESPONDING AUTHOR	Ezgi Ertek Babaç	

DİL GELİŞİMİNDE MÜZİĞİN YERİ

ÖZ

Kültürün ayrılmaz parçaları olan dil ve müzik, birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Müziğin yapı taşlarından biri olan ses, dil gelişim sisteminde ilk sırada yer alır. Bu araştırmanın amacı, dil gelişiminde müziğin yerini incelemektir. "Dil gelişimi" ve "müzik" alanları ayrı ayrı incelendiğinde, ülkemizde yeterli düzeyde çalışmalar bulunmasına rağmen, dil gelişimi ve müzik arasındaki bağlantıyı araştıran çalışmalar yok denecek kadar azdır. Müziğin, dil gelişim dönemlerinden ve dil gelişimini etkileyen faktörlerden hangilerinde, nasıl ve ne şekilde yer aldığı düşüncesiyle, araştırmanın problemi "dil gelişiminde müziğin yeri nedir?" olarak belirlenmiştir. Araştırma literatür taramaya dayalı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada dil gelişiminde; dili oluşturan sistemler, dil gelişiminin kazanılması ile ilgili kuramlar taranmış, dil gelişim dönemlerinde ve dil gelişimini etkileyen faktörlerde müziğin yeri bir çerçeveye oturtulmak istenmiştir. Dil gelişimi çalışmalarının literatürde ağırlıklı olarak erken çocukluk döneminde yoğunlaştığı, ninni, tekerleme ve sayışmaların çocukların dil gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Dil, Dil Gelişimi, Dil Gelişiminde Müzik, Dil Gelişim Dönemleri

THE PLACE OF MUSIC IN LANGUAGE DEVELOPMENT

ABSTRACT

Language and music, which are integral parts of the culture, cannot be considered independently of each other. The sound, one of the building blocks of music, takes the first place in language development system. The aim of this research is to examine the place of music in language development. When the areas of "language development" and "music" are examined separately, studies in our country that investigate the connection between language development and music are inexplicable, although there are sufficient levels of work in our country. The question of research is defined as "what is the place of music in language development", considering how and how music is involved in language development and in factors affecting language development. Research is a descriptive study based on literature review. In language development in research; language forming systems, theories about the acquisition of language development are scanned and to establish a framework for the place of music in the periods of language development and factors affecting language development. It has been concluded that the studies of language development focus mainly on early childhood in literature, lullabies, tongue twister and it has an important place in children's language development.

Keywords: Music, Language, Language Development, Music in Language Development, Language Development Periods

How to Cite:

Babaç, E.E. ve Yıldız, G., (2018). Dil Gelişiminde Müziğin Yeri, **Fine Arts (NWSAFA)**, 13(3):10-22, DOI: 10.12739/NWSA.2018.13.1.D0211.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

İnsanın dil ve konuşma yeteneği ile dünyaya gelmesi, onu diğer canlılardan ayıran bir özelliktir. İnsanların aralarında sözel iletişim kurabilmesi ve paylaşımlarda bulunabilmesi için dile gereksinim vardır. Dil gelişimi doğumdan itibaren başlar ve insanın tüm yaşamı boyunca devam eder (Öztürk, 2005:15). Çocukların dil gelişimi, genel gelişimi ile doğru orantılıdır. Çünkü çocuklar dil gelişim sürecinde daha çok düşünür, merak eder, soru sorar ve daha çok öğrenirler. Dili Oluşturan Sistemler; ses sistemi, sıra (sözdizimi) sistemi, anlam (içerik) sistemi olarak gruplanmaktadır. Ses sistemi, her dilin fonem adı verilen ses birimlerinden oluştuğunu ve dilin bu sesler üzerine kurulduğunu açıklar. Sıra(sözdizimi) sistemi, sözcüklerin cümle içinde sıralanması ile ilişkilidir. Anlam(içerik) bilgisi ise sözcüklerin semboller aracılığıyla nasıl aktarıldığını, hangi anlamı ifade ettiğini açıklar (Temiz, 2002:13-15). Psikologlar dilin kazanılmasıyla ilgili "Davranışçı Kuram(Skinner)", "Sosyal Etkileşim Kuramı(Vygotksky)" ve "Psikolinguistik Kuram(Chomsky)" olmak üzere üç ayrı görüş ortaya koymuşlardır. Dilin öğrenilmesi, davranışçı kurama göre, çevrenin pekiştirilmesiyle; sosyal etkileşim kuramına göre, taklit, gözlem, pekiştirme ve geribildirimle gerçekleşirken; psikolinguistik kurama göre insan zaten genetik olarak, doğuştan dil öğrenmeye donanımlı olarak dünyaya gelmektedir (Karacan, 2000:264; Selçuk, 2004:103-105). Dil ve müzik, birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Müziğin yapı taşlarından biri olan ses, dil gelişim sisteminde ilk sırada yer alır. Her ikisinde de belli bir ritmik ve tonal yapı bulunmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Dil ve müzik aralarındaki benzerlik ile dikkat çekmektedir. Her ikisinin de temelinde ses olması, her ikisinin de bir iletişim aracı olması bunlardan bazılarıdır. Dil gelişimi ve müzik alanları ayrı ayrı incelendiğinde, ülkemizde yeterli düzeyde çalışmalar bulunmasına rağmen, dil gelişimi ve müzik arasındaki bağlantıyı araştıran çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bingöl (2006), yaptığı çalışmada dil ve müzikte belli bir ritmik ve tonal yapının gözlemlenebileceğini, buna karşın dilde dil bilgisi kuralları geçerliiyken müzikte estetik kurallarının geçerli olduğunu dile getirmiştir. Çocukların dil gelişimleri üzerinde müziğin etkisi yadsınamaz. Çaydere (2006), dil gelişimi ve okuma eğitiminde müziğin etkisini araştırdığı çalışmasında, okuma-dil-müzik eğitimi bağlantısında yapılan araştırmaları incelemiştir. Müziğin, çocukların bireysel dil gelişimlerinde önemli bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Şarkı söylemenin dil becerilerini geliştirdiği çalışmalarla kanıtlanmıştır. Sözel ve sözel olmayan iletişim becerileri gelişirken, hangisinin öncelikli olduğu tartışma konusudur. Welch, Sergeant ve White (1998) "Şarkı Ediniminde Dil Hakimiyetinin Rolü" isimli çalışmalarında erken çocukluk döneminde şarkı söylemenin dil gelişimi ile etkileşimini baz alarak beş, altı ve yedi yaşlarındaki 184 çocuğa iki basit şarkı öğretmiş ve süreç sonunda ses testi uygulayarak çocukların şarkı öğrenmelerinde sözlere mi ritme mi yoksa melodiye mi öncelik verdiğini araştırmışlardır. Çalışma sonunda öğrencilerin ilk olarak şarkının sözlerini öğrenmeye istekli oldukları sonucuna varmışlardır. Aynı şekilde Hargreaves ve Zimmermann (1992) araştırmalarında 5 yaşından sonra çocukların şarkıları öğrenirken, önce şarkının sözlerini, daha sonra ritmini ve müzikal seslerini (ezgisini) öğrendiğini ortaya koymuştur (akt. Yıldız ve Nacakçı, 2016). Ninnilerin dil gelişimine etkisi gerek kültürel değerlerin kazandırılması, gerekse dil becerilerinin gelişmesi açısından önem taşımaktadır. Güneş (2010),

yaptığı çalışmada, söyleneni belli olmayan hemen hemen tüm ninnilerin, kadınlar tarafından üretildiğini, annenin sevgisini çocuğuna bu yolla iletildiğini dile getirmiştir. Eski zamanlarda yalnızca çocuğu uyutmak amaçlı söylenen ninnilerin, son yıllarda eğitim amaçlı kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma, gelişim sürecinde önemli bir yere sahip olan dil gelişiminin, müzik ile bağdaştırılması, yurt dışında ülkemize oranla daha çok ağırlık verilen "dil gelişiminde müzik" alanındaki çalışmaların ülkemizde de ön plana çıkartılması ve böylece literatüre katkı sağlanması bakımından önem taşımaktadır. Müziğin, dil gelişim dönemlerinden ve dil gelişimini etkileyen faktörlerden hangilerinde, nasıl ve ne şekilde yer aldığı düşüncesiyle, araştırmanın problem cümlesi "*dil gelişiminde müziğin yeri nedir?*" olarak belirlenmiştir.

3. YÖNTEM (METHOD)

Bu kuramsal çalışma, çocukların dil gelişimi bakımından çok önemli bir dönem olan 0-6 yaş dönemini kapsamaktadır. Bu yönüyle 0-6 yaş çocukların müziksel dil becerileri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada derleme yöntemi kullanılarak konu ile ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu yöntemle, alanında uzman kişiler tarafından yapılmış çalışmaların değerlendirilmesi yapılarak konuya özel sentezlere ulaşılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda dil gelişiminde müziğin yeri, literatürde "dil gelişimi, müzik, müziksel gelişim, kalıtım, zekâ, sağlık, çevre, aile, okul öncesi eğitim kurumları, taklit, oyun, kültür, ninni, tekerleme, sayışma, kitle iletişim araçları" gibi anahtar kelimelerle araştırılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Bu bölümde dil gelişim dönemlerinde ve dil gelişimini etkileyen faktörlerde müziğin yeri açıklanmıştır.

4.1. Dil Gelişim Dönemlerinde Müziğin Yeri

(Place of Music in Language Development Periods)

Çocuğun yaşıyla ve gelişimiyle doğru orantılı olarak dinletilen müzik, dil gelişimine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Çocuğun henüz anne karnındayken dış dünyadaki sesleri algılamaya başlamasıyla müziksel gelişimi başlar. Dil gelişimine ise, dünyaya gelmesi ve ağlamasıyla başladığı kabul edilir. Buradan yola çıkarak dil gelişim dönemlerinde müziğin yeri açıklanmaya çalışılmıştır.

4.1.1. Konuşma Öncesi Dönem (0-1 yaş) (Pre-Speech Period)

Bebek, özellikle ilk aylarda gösterdiği ağlama ve sızlanma davranışı ile seslerin çıkarılması için gerekli dudak, çene ve dil hareketlerini tekrarlayarak ses ve solunumu düzenleme fırsatı edinir. Bununla birlikte dil gelişimi için önemli olan ses-soluk koordinasyonunu ve konuşma organlarını kullanmaya başlamış bulunur (Yavuzer, 2010b:23). Doğumdan sonra ilk aylarda bebek, çevresindeki sesleri anlamaya çalışır ve bu seslerin benzerlerini çıkarmaya çalışarak sesiyle karakteristik oyunlar yapar (Hargreaves, 1986; Howe vd. 1998; Trevarthen, 1999). Böylece ses ile ilk dilsel iletişim davranışını gerçekleştirmiş olur. Zamanla kendisini anlatma isteği, yeni sözcükler keşfetme ve cümle kurma becerileri ile ilerleyerek dil gelişimi sürecinde bir yer edinir. Deneyler sonucunda bebeğin, doğumdan sonraki ilk yılın ortalarında müzikal parametreleri duyup ayırt edebildiği kanıtlanmıştır (Demany, 1982; Trehub, 1987, Trehub vd., 1993; Zentner vd., 1996). İlk iletişimini ağlama şeklinde gerçekleştiren bebeklere, ilk aylarda klasik müzik ve doğa seslerini içeren dingin müzikler dinletmek onların rahatlatılması için bir yol

olabilir. 6. Aydan itibaren hecelemeğe başlayan çocuk dil geliştiğe ağlamayı azaltır. Çocuğun ritim duygusunu geliştirmek için anneler şarkı ve ninni mırıldanılabilir. Bununla birlikte çeşitli sesler çıkartarak bebekle konuşmaya çalışılması, ardından bebeğin çıkardığı seslerin dinlenmesi ve taklit edilmesi bebeği yeni sesler çıkartmaya cesaretlendirir (Yavuzer, 2010b:51). 10. aya geldiğinde bebek iki heceli kelimelerle ritmik hecelemele ve hayvan sesi taklidi yapabilmektedir.

4.1.2. Konuşma Dönemi (1-6 Yaş) (Speech Period (1-6 Years Old))

Çocuk, bir yaşından altı yaşına kadar her gün ortalama 5-8 sözcük öğrenerek kelime dağarcığını geliştirir. Sesler belli simgeler aracılığıyla ifade edildiğinde çocuk araba yerine "düt", tren yerine "çuf çuf" diyebilmektedir (Yavuzer, 2010a:43-70). Bu noktada simgeleri tanıtıcı şarkıların önemi devreye girmektedir. Çocuk şarkıları "Çuf çuf tren, Var mı binen? Varsa binen, gelsin hemen..." çocuk şarkısı örneğinde olduğu gibi çocuğun, "çuf çuf" simgesini tren ile bağdaştırmasına yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra müzikli resimli hikâyeler okunarak çocuğun hem görsel hem işitsel becerileri geliştirilebilir. İki yaşına geldiğinde çocuğun sorgu dönemi başlamaktadır. Sürekli olarak "kim?", "nerede?" gibi soru ifadelerini kullanır. Bu noktada "Küçük kurbağa kuyruğun nerede?" veya "Aydede senin evin nerede?" gibi şarkılarla çocuğun merak duygusu harekete geçirilip dil gelişimine katkı sağlanabilir. Çocuk, üç yaşına geldiğinde kelime haznesi ve telaffuzla ilgili dil yeterlikleri olgunlaştığı için, yaşına uygun şarkıları kolaylıkla ezberleyip bir repertuar oluşturabilir (Başer, 2004:3). Dört yaşındaki çocuklar, yalnız başına beceri sergileyip takdir görmekten hoşlanabilmektedir. Bununla birlikte genellikle yalnız şarkı söyleme istekleri artış göstermektedir (Akkaş, 1996:91 akt. Başer, 2004:4). Benmerkezci konuşmaların yoğun olarak gözlemlendiği zaman dilimi 3-4 yaş dönemidir. Çocuklarda kekemelik sorununun yoğun olarak ortaya çıktığı bu yaşlarda çocuğun, dil gelişimi dikkatle izlenmelidir (Temizyürek, 2008:172). Kekemelik sorunu ortaya çıkarsa, şarkılar ile desteklenerek çözüm bulunabilir. Bu yaşlarda çocukları sıkmadan ilgi gösterilmeli, onların özgürce dinledikleri popüler, eğlenceli şarkıları söylemelerine izin verilmelidir. Ancak, onlar talep ettiklerinde, "birlikte söyleme"nin eğlenceli ve önemli olduğu da hissettirilmelidir. Anaokulu, kreş gibi ortamlarda arkadaşlarıyla eğlenmeyi, birlikte oyunlar oynamayı öğrenen çocuk, zamanla birlikte şarkı söyleyip müzikli oyunlar oynamaktan da mutlu olabilmektedir.

4.2. Dil Gelişimini Etkileyen Faktörlerde Müziğin Yeri (The Place of Music in Factors Affecting Language Development)

Bireyin dil becerisinin geliştirilmesi "ana dili" ile "müzik dili"nin birbiri ile bağlantılı olarak sürdürülmesiyle sağlıklı ve kalıcı bir nitelik kazanır (Saraç, 2006:109). Dil gelişimini etkileyen faktörlerden müzik ile ilişkili olanlar belirlenmiş ve aşağıda açıklanmıştır.

4.2.1. Kalıtım (Heredity)

Benzer çevre şartları altında aynı gelişim sonuçlarının ortaya çıkmaması, kalıtımın önemini göstermektedir. Chomsky, çocukların bir dili kolayca öğrenmesini kalıtım ile açıklamaktadır. Dil ediniminin, çocuğun doğuştan getirdiği bir bilgi olduğu görüşündedir (Crain ve Martin 1999, akt. İpek ve Bilgin, 2007:347). Bütün sağlıklı çocuklar dil öğrenmeye doğuştan yeteneklidirler ve dil gelişimi için gerekli

donanıma sahip olarak dünyaya gelirler. İlk sesler ve titreşimler anne karnında duyulur. Bu yüzden hamile insanların yaşam şekli, dinlediği müzikler ailede müziksel gelişimin temellerini oluşturur (Yıldız, 2018). Kalıtım faktöründe dil gelişiminde müziğin yeri, zekâ ve sağlık kategorilerinde açıklanmıştır.

4.2.1.1. Zekâ (Intelligence)

Tüm gelişim alanlarının ana kontrol merkezi beyindir. Dolayısıyla dil becerilerinin gelişimi, zekâ gelişimi ile doğru orantılıdır. Müziğin zekâyı geliştirici etkisi olduğu çalışmalarla kanıtlanmıştır (Schmidt ve Sinor, 1986; Şendurur, 2002; Artenmüller, 2007). Müzik, çocuğun zihin dünyasında tartım, ses eğitimi, müzikli oyun ve öyküler aracılığıyla kalıcı izler bırakır (Özbey, 2010:58). Müziğin hafızayı destekleyen yönü göz önüne alındığında, belirli söz kalıplarını, prozodiye uygun olarak bestelenmiş çocuk şarkıları aracılığıyla hatırlatmak dil gelişimine katkı sağlayabilecektir (Başer, 2004:7).

4.2.1.2. Sağlık (Health)

Sağlık, dil gelişiminde en önemli faktörlerden biridir. Dil gelişiminde çocuğun sağlıklı olması, onun psikolojik ve fizyolojik yönden olgunlaşmasını sağlar. Sağlıklı çocuklar daha neşeli ve enerjiktirler. Bu sebeple gıgıldama, babıldama, mırıldanma (konuşma öncesi dönem evreleri) gibi aktivitelere daha çok yönelmektedirler (Aydın, 1997 akt. Ergin, 2012:29). Araştırmalar insanların eşit dil yeteneği ile doğşalar bile gerekli uyarımları alamadıklarında dil yeteneklerinin köreldiğini göstermiştir (Aşıcı, 2004:26). Öğrenme güçlüğü, otizm gibi tanılarının konduğu çocuklarda dil becerilerinin gelişmesi için müzik iyi bir iletişim aracı olabilir. Engel durumu söz konusu olan çocuklarda sözel becerilerin geliştirilmesinden önce göz teması, jest ve beden dili gibi sözel olmayan becerilerin geliştirilmesi amaçlanır (Sigman ve Kasari 1995; Robertson vd. 1999). Bu noktada çocukların el kol senkronizasyonunu, baş beden hareketlerini ve mimiklerini müziksel etkinliklerle geliştirmek faydalı olabilmektedir. Sözel beceriler söz konusu olduğunda ise ritmik becerilerin ve doğaçlamanın gelişmesi için kelimeler, taklit aracılığıyla çocuklara öğretilenmektedir (Carpenter vd., 2005; Wigram ve Gold, 2005; Parish-Morris vd., 2007).

4.2.2. Çevre (Environment)

Çocuğun genetik güçleri ne olursa olsun, gelişimine uygun olmayan bir çevre, gelişimi geciktirebilmekte, hatta engelleyebilmektedir. Dolayısıyla dil gelişiminde çeşitli uyarıcılarla desteklenen sosyal çevrenin katkısı büyüktür (McCartney, 1984; Payne vd. 1994; Stepp-Greany, 2002). Birçok araştırmacı müzikal gelişimin de çevre ile etkileşimli olduğunu savunmaktadır (Asmus, 1986; Brand, 1986; Gordon, 1989; McPherson, 2009). Çevre faktöründe dil gelişiminde müziğin yeri; aile ve okul öncesi eğitim kurumları kategorilerinde açıklanmıştır.

4.2.2.1. Aile (Family)

Çocuk ailede kullanılan ve geçerli olan dil kurallarını benimser ve ilk olarak aile ortamında kendisine bir rol model arar. Bu süreçte ailenin davranışlarına ve konuşmalarına dikkat etmesi gerekir. Bu yüzden anne ve babalar çocukları ile bebek gibi konuşmak yerine dil kurallarına uygun olarak konuşmalıdırlar. Dil gelişiminin çocuğa doğduğu andan itibaren bilinçli olarak verilmesi, onun gelecekte dil gelişimini olumlu yönde etkiler (Kol, 2011:12-13). Kritik dönemde

aileye, özellikle anneye düşen görev, çocuğun dilini geliştirecek ortamlar hazırlamaktır (Aşıcı, 2004:9). Bu noktada aile çocuğuna müzik dinleterek onun dil becerilerini geliştirebilir. Dikkat edilmesi gereken her müziğin dinletilmemesi gerektiğidir. Prozodi kurallarına uygun bir dille yazılmış çocuk şarkıları, okul şarkıları tercih edilmelidir. Diğer bir yandan her çocuğun kendine özgü zekâ ve kişilik özellikleri olduğu, herkesten farklı ve bağımsız olduğu unutulmamalıdır (Yavuzer, 2008:59). Buna bağlı olarak çocuklarının konuşma hızı, seviyesi diğer çocuklarla kıyaslanmadan, dil becerilerinin geliştirilmesi sağlanmaktadır. Ancak bununla her anlamda sağlıklı ve başarılı çocuklar yetiştirilmektedir. Örneğin okul çağına gelmiş disleksisi (özel okuma güçlüğü) olduğu fark edilen çocuğa, anne babalar tarafından öğretilen basit şarkılar aracılığıyla çocuğun cesareti arttırılabilmektedir.

4.2.2.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumları (Pre-school Education Institutions)

Okul, ilk önce ailede kazanılan dil eğitimi alışkanlıklarını pekiştiren bir kurumdur (Aşıcı, 2004:17). Okulda dil becerilerinin gelişmesinin yanı sıra sosyal beceriler de gelişir (Gülay ve Akman, 2009:81). Çocuk, akranları arasında duygu ve düşüncelerini ifade edebileceği ortamlarda kendine bir yer edinme fırsatı bulurken, bir topluluğun parçası olduğunu hissetmesi, onun özgüvenini de geliştirecektir. Duygu ve düşünceleri aktarmanın en güzel yolu müzik ve dildir. Okulda müzik derslerinde şarkı söyleme becerisinin geliştirilmeye çalışılmasıyla dil becerileri de gelişim gösterebilir. Okul öncesi dönemde çocukların doğru bir dil yapısına sahip olmalarında, düşünme yollarını tanımada ve kendi yaşantılarını sentezlemede iyi yetişkin rol modellerle etkileşimde bulunmaları çok önemlidir. Bu noktada öğretmenlere büyük görev düşmektedir (Senemoğlu, 1994:25). Çocuk kendisini ifade etmede "dil" in yanı sıra "müzik dilini" de kullanır. Öğrencilerin müziksel becerilerinin gelişiminde eğitimcinin tutumu, özyeterliliği ve benlik algısı gibi faktörler, kullandığı yöntem, teknik ve materyaller çok önemlidir. İzlenen yol doğru olduğu takdirde çocuk öğrenmeye açık, paylaşmayı bilen, sosyal bir birey haline gelir. İlkokula başlamadan öğrenmeyi öğrenen çocuk, özbakım özdenetim ve özdisiplin edinimine de başlamış olur. El ve kol hareketlerinin, jest ve mimik ifadelerinin çocuğun kendisini anlatmada payı büyüktür. Okul öncesi eğitimin ayrılmaz bir parçası olan drama ile katıldığı etkinliklerde beden dilini geliştiren çocuk, bu etkinliklerin yapılmasındaki en büyük materyallerden biri olan müziği dinleyerek duygu ve düşüncelerini özgürce ön plana çıkarabilir. Bunun yanı sıra okul öncesi dönemdeki çocukların kelimelerle ezgileri birleştirilerek kolaylıkla kendi şarkılarını oluşturdukları gözlemlenmiştir. Bu davranış öğretmen tarafından günlük aktiviteler aracılığıyla desteklenirse sözel ve müzikal gelişim sağlanabilir (Kılıç, 2012:15).

4.2.3. Taklit (Imitation)

İlk yaşlardaki dilsel öğrenmelerin, çocukların duydukları sesleri taklit etmeleri sonucunda gerçekleştiği ortaya konulmuştur (Ryan, 1973; Bloom vd., 1974; Rees, 1975). Buradan hareketle dil gelişiminde taklidin büyük bir yeri olduğunu söylemek mümkündür. Aile üyelerinin aksanları ve kelimeleri sıralayışı, taklit etmeye hazır olan çocuğu etkiler. Çünkü çocuk duyduğu sesi, duyduğu sıraya göre ve duyduğu ses tonuyla seslendirme eğilimindedir. Ayrıca konuşmalardaki tekrarlar, yüz ifadesi ve mimikler, taklit etme yoluyla dili öğrenmeyi ve geliştirmeyi sağlar (Senemoğlu, 1989:21). Japon kemancı ve pedagoğ

Suzuki'nin müzik eğitimi yaklaşımında; çocuk nasıl anadilini doğrudan sonra çevre, özellikle de aile aracılığıyla, taklit ederek öğreniyorsa, müziksel öğrenmelerde de ilk öğrenmelerini taklit yoluyla gerçekleştirmektedir (Brody, 2016:81). Taklit ederek öğrenmeye başlayan çocuk zamanla kendi yaratıcılık yolunu keşfeder. Farklı bir bakış açısıyla yaklaşıldığında, dil gelişiminde çocuklar genellikle kelimelerden önce mimiklerini kullanır (Iverson ve Goldin-Meadow, 2005:367). Müziği ifade etmenin yollarından biri de mimiklerdir. Mimiklerini rol model aldıkları kişileri taklit ederek geliştiren çocuk, müzik aracılığıyla bu davranışı daha da güçlendirip dilini geliştirebilir.

4.2.4. Kültür (Culture)

Çocuk, hangi milletin içine doğmuşsa o milletin veya topluluğun ses yapısını ve özelliklerini kullanır (Çiçek, 2002:122). Kültürel değerlerimizin çoğu kuşaktan kuşağa sözlü ya da yazılı kaynaklar aracılığıyla iletilirken öğrenmeler en çok dil yoluyla gerçekleşir (Yavuzer, 2010a:43). Çocuk, okul öncesi dönemde önce aile sonra çevre ile etkileşime girerek aile ve çevre kültürü çerçevesinde bir takım dil becerileri edinir. Dil ve müzik, kültürün en önemli öğelerindendir. Yapı taşı ses olan her iki ögenin de işleyişi toplumdan topluma farklılık gösterir. Toplumların kendine has anadili olduğu gibi, içerisinde kendi kültürlerini yansıtan motifler barındıran müzikal ana dili de var olabilmektedir. (Bingöl, 2006:215). Dil becerileri denildiğinde başlangıçta akla "ses çıkarma" ve "konuşma" öğeleri geliyorsa da bunlar için bir koşul olan "dinleme" de dil becerilerinin kazanılmasında önemlidir (Aşıcı, 2004:27). Ebeveynlerin küçük yaştan itibaren çocuklarına ninniler, türküler söyleyerek veya dinleterek çocuğun ilk müzik kültürünü tanıma evresinde onları doğru yönlendirmeleri çok önemlidir. Çocuklara milli müzik yoluyla öğretilen sözcük dağarı, kültürel süreklilik bakımından çocukların anlam dünyalarını geliştirebilmektedir (Başer, 2004:7).

4.2.5. Oyun (Game)

Çocuğun dil gelişiminde ön plana çıkan diğer bir faktör oyundur. Oyunların hemen hemen birçoğunda müzik kendisini göstermektedir. Müzik, oyunun bir parçasıdır. Çocuk, aile içinde başlayan müzik ile etkileşimini, mahalle ortamında geleneksel çocuk oyunlarını oynayarak ve çevre kültürünü tanıyarak sürdürmeye devam eder. Bu süreç ritmik, melodik ve dilsel gelişimi de beraberinde getirir. Çocuk oyun oynarken iletişim kurmak ister ve karşısındakini duygu ve düşüncelerinin aktarımıyla ikna etmeye çabalar. Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde müziksel oyunlar önem taşır (Gözalan ve Koçak, 2014:117). Çocuklar oyun esnasında müzik etkinlikleri ile sesi keşfetme, doğaçlama yapma ve farklı sesler çıkarma olanağı bularak merak duygularını giderirken, dil gelişimlerine de katkı sağlamış olurlar (Littleton, 1991 akt. Kılıç, 2012:7). Tekerleme, sayışma gibi türlerle oyun esnasında gerçekleşen informal öğrenmeler sonucunda çocuğun kelime dağarcığında önemli ölçüde artış görülmektedir.

4.2.6. Ninni, Tekerleme ve Sayışmalar (Lullaby, Nonsense, and Courtesies)

Türkçenin temel kurallarını içinde taşıyan, sade bir dille ve sesin müziğe dayanan ezgili yapısı ile söylenen ninniler, ülkemizde dil eğitimine daha beşikte başladığının kanıtıdır (Demir ve Demir, 2010:17; Karagöz ve İşcan, 2016:1040). Ninni, tekerleme ve sayışmalar gelenek ve göreneklerimizden gelecek nesillere aktarılmasında büyük

önem taşımaktadır. Gerçekleşecek bu aktarımın elbette ki doğru bir dilsel ifade ile yapılması gerekmektedir. Bebeklerin annelerinin seslerini, diğer kadın seslerinden ayırt edebildiği görülmüştür. Ninni ve tekerlemeler çocukların dildeki sesleri ve ritmi öğrenmelerine yardımcı olmaktadır (Rolton, 2002:21). Doğru aktarılan ninniler, anne ve çocuk arasındaki iletişimi de güçlendirebilmektedir. Young (2008:35), ninnilerin çocukların müzikal gelişimlerine etkisini araştırdığı çalışmasında, çocukluk döneminde; kültürel, sosyal, teknolojik, etnik ve dini köken gibi yaşam koşullarını ve yaşanılan coğrafi koşulları bilmeden ve tüm bunlar arasındaki ilişkiyi bağlamsal kaynağa dayandırmadan konuşmanın zor olduğunu öne sürmüştür. Müziğin özel nitelikleri yazılan veya konuşulan kelimenin ötesine uzanır. Müziğin ritim, melodi, armoni gibi unsurları çocukların dil gelişimine yardımcı olur (McCarthy, 1985:237). Tekerleme ve sayışmalar, dil gelişiminde ritim ögesinin ön plana çıktığı faktörlerdir. Tekerlemelerde ve anlamsız dil oyunlarında (bir anlamı olmayan, tınılarla ilgili oyunlar) vurgulanan ritmik dil, insanın içsel ritmini harekete geçirir (Özbe, 2010:58). Tekerlemeler dile esneklik kazandırırken, diksiyonu ve ritim duygusunu da geliştirir. Böylece tekerlemeler çocuğun dil gelişimine yardımcı olmanın yanı sıra, müzik gelişimine, sosyal ve bilişsel gelişimine de büyük ölçüde yardımcı olur (Rolton, 2002:19; Öztürk, 2003:18).

4.2.7. Kitle İletişim Araçları (Mass Communication Tools)

Kitle iletişim araçlarının temel işlevi, eğlendirirken gerçeğe dayalı sorunlara çözüm üretilmesine yardımcı olmak ve toplumu belli değerlerle eğitmektir (Yavuzer, 2010a:222). Kitle iletişim araçlarının en yaygını olan televizyon aracılığıyla çocuklar izledikleri karakterleri taklit ederek kendilerine rol model alırlar. Kitle iletişim araçlarında kendisine önemli ölçüde yer bulan müzik aracılığı ile iletilerdeki akılda kalıcılık artar. Reklamın hemen hemen hepsinde kendine yer bulan müzik, markaların isimlerini güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Çocukların reklamlara ve müziklerine özel bir ilgi duyduğu, reklamlar sırasında televizyonu dikkatlice izledikleri gözlemlenebilir. Reklam şarkılarının yanı sıra çocuk programlarında söylenen şarkılar da çocuğun dil gelişimine katkı sağlayabilmektedir. Televizyonun dil gelişimine olumlu etkisi olmakla birlikte olumsuz etkisi de bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar günde 1-2 saatten fazla televizyon izlemenin sol lobdaki dil bölgesini yavaşlattığı için okuma ve anlamaya olumsuz etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Yavuzer, 2010a:224). Bu noktada aileye büyük önem düşmektedir. Aileler, çocuklarını müziksel aktivitelere yönlendirerek çocuğun televizyon ile arasına bir sınır koyabilirler. Radyolar aracılığıyla daha çok işitsel duyuyu geliştirebilirler veya son yıllarda artış gösteren müzikli kitaplar aracılığıyla çocukların dil gelişimlerine katkı sağlayabilirler. Bilgisayar oyunları da olumlu ve olumsuz yönleri ile sınırlı süre aktivitesi olarak çocuğun hayatında yer almalıdır. Teknoloji ile doğru orantılı üretilen yeni yazılımlarla çocuklar daha karmaşık ve uzun cümleler kurabilir, daha akıcı konuşabilirler (Akkoyunlu ve Tuğrul, 2002:13). Müzik ile ilgili de birçok uygulama mevcuttur. Çocuklar, müziksel etkinliklerini bilgisayar, tablet veya akıllı telefonlar aracılığıyla da geliştirebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Yaşam boyu ilerleyerek devam eden bir süreç olmasıyla araştırmacıların dikkatini çeken gelişim alanı ile ilgili çalışmalar giderek artış göstermektedir. Dil gelişimi alanında yapılan çalışmalar

da merak konusu olmaktadır. Yurt içi ve yurt dışında dil gelişimi ve müzik bağlantılı araştırmaların incelenmesi sonucunda genellikle dil gelişimi çalışmalarının, "dil gelişiminde kuramlar, sistemler, dönemler ve faktörler" üzerine yoğunlaştığı ve birçoğunun erken çocukluk dönemini kapsadığı görülmüştür. Dil gelişiminde müziğin etkisinin araştırıldığı çalışmalarda ise "ninni, tekerleme ve sayışmaların dil gelişimine etkisi", "şarkı öğreniminde önceliğin söz mü ritim mi olduğu", "müziğin okuma becerisi ve kelime dağarcığına etkisi" gibi konularda yoğunluk olduğu görülmüştür.

Tüm değerlendirmeler sonucunda çocuklarda müzik yoluyla dil gelişiminin sağlanması için sunulan öneriler şu şekildedir:

- Bebeğe henüz anne karnındayken işitme duyusunu geliştirici müzikler dinletilmesi,
- Dil gelişiminin sağlıklı gerçekleşmesi için ailelerin çocuklarına uygun prozodi ile yazılmış şarkılar dinletmesi,
- Kültürümüzün henüz küçük yaşlarda tanıtılması, anne-çocuk bağının güçlenmesi adına bolca ninni söylenmesi ve dinletilmesi,
- Taklit yoluyla beden dilini kullanarak el-kol, baş-vücut koordinasyonunun ve mimiklerin; sözel dili kullanarak kelimelerde ritmik becerilerin geliştirilmesi,
- Çocuğun merak duygusunu pekiştirici nitelikte içerisinde soru ifadeleri barındıran ve taklit yeteneğini geliştirici bilmece, tekerleme, sayışma ve çocuk şarkıları (Portakalı Soydum Baş Ucuma Koydum, İğne Battı Canımı Yaktı, Mini Mini Bir Kuş, Ali Baba'nın Çiftliği vb.) dinletilmesi,
- Çocuğun ev ortamında doğaçlama yapmasına ve şarkı söylemesine izin verilmesi,
- Çocuğun dilsel ve sosyal becerilerinin en doğru şekilde gelişmesi için müziksel etkinliklerin, yaratıcı dramının ağırlıklı yer aldığı okul öncesi eğitim kurumlarının tercih edilmesi; gerektiği noktalarda özel gereksinimli çocukların dilsel ve müziksel becerilerini geliştirmek için rehabilitasyon merkezlerinin tercih edilmesi,
- Güvenli ortamlar sağlama koşulu ile çocuğun mahalle oyun kültürünü tanımasına izin verilmesi,
- Kitle iletişim araçlarının sınırlı kullanılması koşulu ile müzikli oyunların yoğunluk kazandığı uygulamaların teşvik edilmesi önerilmektedir.

Sunulan önerilerin, çocuğun ritmik ve melodik becerilerini geliştirmesi ve kelime dağarcığını arttırması sebebiyle müzik aracılığıyla dil becerilerinin geliştirileceği düşünülmektedir.

NOT (NOTICE)

Bu çalışma, 28-30 Mart 2018 tarihinde Kırkkale'de düzenlenen I. Uluslararası Müzik Araştırmaları Öğrenci Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve yeniden yapılandırılmıştır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Akkoyunlu, B. ve Tuğrul, B., (2002). Okul Öncesi Çocuklarının Ev Yaşantısındaki Teknolojik Etkileşimlerinin Bilgisayar Okuryazarlığı Becerileri Üzerindeki Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 23, 12-21.
- Asmus, E., (1986). Student Beliefs About the Causes of Success and Failure in Music: A Study of Achievement Motivation. Journal of Research in Music Education. 34, 262-278.
- Aşıcı, M., (2004). Ailede Dil Etkinlikleri "Çocuğum Okuryazar Oluyor". İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Altenmüller, E., (2007). Music Education as a Powerful Stimulus for Brain Plasticity. *International Society for Music Education*. 11, 61-67.
- Başer, F.A., (2004). Müziğin Okul Öncesi Dönemde Çocuk Gelişimine Katkısı. *Sakarya Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8, 271-284.
- Bingöl, F., (2006). Müzik ve Dil Arasındaki Benzerlikler Ekseninde Müzik Eğitimi. *Ulusal Müzik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 215-219.
- Bloom L., Hood L., and Lightbown P., (1974). Imitation in Language Development: If, When, and Why. *Cognitive Psychology*. 6(3), 380-420.
- Brand, M., (1986). Relationship Between Home Musical Environment and Selected Musical Attributes of Second-Grade Children. *Journal of Research in Music Education*. 34, 112-120.
- Brody, Z.S., (2016). "Suzuki Yetenek Eğitimi" Felsefesine Kısa Bir Bakış. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. 6(1), 79-88.
- Carpenter, M., Tomasello, M., and Striano, T., (2005). Role Reversal Imitation and Language in Typically Developing Infants and Children With Autism. *Infancy*, 8(3), 253-278.
- Çaydere, Ö.Ö., (2006). Dil Gelişimi ve Okuma Eğitiminde Müziğin Etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(3), 131-136.
- Çiçek, A., (2002). 0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dil Gelişimi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4(1), 115-124.
- Demany, L., (1982). Auditory Stream Segregation in Infancy. *Infant Behaviour and Development*. 5, 261-276.
- Demir, N. ve Demir, F., (2010). *Türk Ninnileri*. Ankara: Sarkaç Yayınları.
- Ergin, B., (2012). 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeyleri ile Sosyal Kabul Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gordon, E., (1989). Audiation, Music Learning Theory, Music Aptitude, and Creativity. *Suncoast Music Education Forum on Creativity*, 3, 75-92.
- Gözalan, E. ve Koçak, N., (2014). Oyun Temelli Dikkat Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocukların Kelime Bilgi Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (Özel Sayı II), 115-121.
- Gülay, H. ve Akman, B., (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, F., (2010). Ninnilerin Çocukların Dil Ve Zihinsel Gelişimine Etkisi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*. 2(3), 27-38.
- Hargreaves, D.J., (1986). Developmental Psychology and Music Education. *Society for Research in Psychology of Music and Music Education*, 14, 83-96.
- Hargreaves, D.J. and Zimmermann, M.P., (1992). Developmental Theories of Music Learning. R. Cowell (Ed.), *Handbook of Research on Music Teaching and Learning*. New York, NY: Schirmer Books, 377-391.

- Howe, M.J.A., Davidson, J.W., and Sloboda, J.A., (1998). Natural Born Talents Undiscovered. Behavioral and Brain Sciences. 21(3), 432-437.
- Iverson, J.M. and Goldin-Meadow, S., (2005). Gesture Paves the Way for Language Development. Psychological Science. 16(5), 367-371.
- İpek, N. ve Bilgin, A., (2007). İlköğretim Çağı Çocuklarında Kelime Dağarcığı Gelişimi. Elementary Education Online. 6(3), 344-365.
- Karacan, E., (2000). Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi. Klinik Psikiyatri. 3(4), 263-268.
- Karagöz, B. ve İşcan, A., (2016). Kültürel Bellek Aktarımı Temelinde Ninnilerin Rolü: "Anneler Ninnileri Biliyor Mu?" Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(2), 1037-1054.
- Kılıç, I., (2012). Okul Öncesinde Müzik Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Kol, S., (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 21, 1-21.
- McCarthy, W.G., (1985). Promoting Language Development Through Music. Academic Therapy. 21(2), 237-242.
- McCartney, K., (1984). Effect of Quality of Day Care Environment on Children's Language Development. Developmental Psychology, 20(2), 244-260.
- McPherson, G.E., (2009). The Role of Parents in Children's Musical Development. Psychology of Music. 37(1), 91-110.
- Özbey, E., (2010). Okul Öncesi 6 Yaş Grubu Çocuklarının Öğrenme Performanslarının Artırılmasında Müzik Eğitiminin Bilişsel Süreçlerde Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, A., (2003). Okul Öncesi Eğitimde Müzik. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Öztürk, A., (2005). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ana Dili Etkinlikleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Parish-Morris, J., Hennon, E., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R., and Tager-Flusberg, H., (2007). Children with Autism Illuminate the Role of Social Intention in Word Learning. Child Development. 78(4), 1265-1287.
- Payne, A.C., Whitehurst, G.J., and Angell, A.L., (1994). The Role of Home Literacy Environment in the Development of Language Ability in Preschool Children from Low-Income Families. Early Childhood Research Quarterly, 9, 427-440.
- Rees, N.S., (1975). Imitation and Language Development: Issues and Clinical Implications. Journal of Speech and Hearing Disorders. 40, 339-350.
- Ryan, J., (1973). Interpretation and Imitation in Early Language Development. In R. A. Hinde & J. Stevenson-Hinde (Ed.), Constraints on Learning: Limitations and Predispositions. Oxford, England: Academic Press.
- Robarts, J., (1996). Music therapy for autistic children. (ed. C. Trevarthen, K. Aitken, D. Papoudi, J. Robarts) Children with Autism: Diagnosis and Interventions to Meet Their Needs, London: Jessica Kingsley Publishers. UK, 132-160.

- Rolton, G., (2002). Read to Me: A Practical Guide to Sharing Books With Your Child in the Vital Preschool Years. "Fingerplays, Action Rhymes, and Singing Games" Melbourne: Australian Council for Educational Research Ltd.
- Saraç, H., (2006). Müziğin Dil Eğitimindeki Yeri ve Önemi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi. 6, 107-110.
- Schmidt, C. and Sinor, J., (1986). An Investigation of the Relationships Among Music Audiation, Musical Creativity, and Cognitive Style. Research in Music Education. 9, 160-172.
- Selçuk, Z., (2004). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, N., (1994). Okulöncesi Eğitim Programı Hangi Yeterlikleri Kazandırmalıdır? Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 10, 21-30.
- Senemoğlu, N., (1989). Okulöncesi Eğitimde Dilin Önemi. Milli Eğitim Vakfı Dergisi. 4(14), 21-22.
- Sigman, M. and Kasari, C., (1995). Joint Attention Across Contexts in Normal and Autistic Children. (ed. C. Moore, P. Dunham), Joint Attention: Its Origins And Role In Development. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ, USA. 189-203.
- Stepp-Greany, J., (2002). Student Perceptions on Language Learning in a Technological Environment: Implications for the New Millennium. Language Learning and Technology, 6(1): 165-180.
- Şendurur, Y., (2002). Müzik Eğitimi ve Çocuklarda Bilişsel Başarı. Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi. 22(1), 165-174.
- Temiz, G., (2002). Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Dil Gelişimine Olan Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temizyürek, F., (2008). Çocukta Dil Gelişim Süreci. Türkiyat Araştırmaları, 7, 169-176.
- Trehub, S.E., (1987). Infants' Perception of Musical Patterns. Perception and Psychophysics. 41(6), 635-641.
- Trehub, S.E., Trainor, L.J., and Unyk, A.M., (1993). Music and Speech Processing in The First Year of Life. Advances in Child Development and Behaviour. 24, 1-35.
- Trevarthen, C., (1999). Musicality and the Intrinsic Motive Pulse: Evidence from Human Psychobiology and Infant Communication. European Society for The Cognitive Sciences of Music Special Issue. 155-215.
- Welch, G.F., Sergeant, D.C., and White, P.J., (1998) The Role of Linguistic Dominance in the Acquisition of Song. Published in Research Studies in Music Education 10(1), 67-74.
- Wigram, T. and Gold, C., (2005). Music Therapy in the Assessment and Treatment of Autistic Spectrum Disorder: Clinical Application and Research Evidence. Blackwell Publishing Ltd, Child: Care, Health And Development. 32(5), 535-542.
- Yavuzer, H., (2008). Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., (2010a). Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., (2010b). Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk Altı Yılı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, G. ve Nacakcı, Z., (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Müziksel Gelişim Özellikleri: Bir Literatür

Derlemesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi 8(16), 38-45.

- Yıldız, G., (2018). Yayımlanmamış Ders Notları. Müziksel Gelişim ve Öğrenme Dersi.
- Young, S., (2008). Lullaby Light Shows: Everyday Musical Experience Among Under-Two-Year-Olds. *International Journal of Music Education*. 26(1), 33-46.
- Zentner, M.R. and Kagan, J., (1996). Perception of Music by Infants. *Nature*. 383, 29.